

Priloga 8: Mednarodno sistemsko okolje

1. Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020), ki ga je sprejel Svet Evropske unije maja 2009, poudarja štiri strateške cilje:

a) Uresničevanje načela vseživljenjskega učenja in mobilnosti, ki odgovarja na izzive demografskih sprememb in narekuje stalno potrebo po posodabljanju ter razvoju znanja in spretnosti zaradi spreminjajočih se gospodarskih in socialnih razmer. V okviru tega cilja se priporoča zlasti:

– dokončanje procesa izvajanja nacionalnih strategij vseživljenjskega učenja s posebnim poudarkom na potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja,

– usmerjanje in dokončanje evropskega ogrodja kvalifikacij skladno s priporočilom Evropskega parlamenta in Sveta iz aprila 2008 ter uporaba pristopa na podlagi učnih izidov za standarde in kvalifikacije, ocenjevanje in potrjevanje, prenos kreditnih točk, učne načrte ter zagotavljanje kakovosti,

– sodelovanje pri postopni odpravi ovir in večanju možnosti za učno mobilnost v Evropi in po svetu na visokošolski in drugih ravneh izobraževanja, vključno z novimi cilji in finančnimi instrumenti, pri čemer se posebna pozornost namenja osebam z omejenimi možnostmi.

b) Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja, kjer je najpomembnejši izziv zagotoviti pridobitev ključnih kompetenc za vse ter hkrati razvijati odličnost in privlačnost izobraževanja in usposabljanja na vseh stopnjah, kar bo

Evropi omogočilo, da obdrži pomembno vlogo v svetu. Ključne so predvsem usmeritve, ki obsegajo priporočila državam članicam na področju:

- učenja jezikov: državljanom se omogoča sporazumevanje v dveh jezikih poleg materinščine, spodbuja se poučevanje jezikov, če je ustrezno, v poklicnem izobraževanju in usposabljanju in za odrasle udeležence ter omogoča priseljencem, da se učijo jezika države gostiteljice,

- strokovnega razvoja učiteljev in vodij usposabljanja: poudarek se namenja kakovosti začetnega izobraževanja novih učiteljev in podpori na začetku njihove poklicne poti ter izboljšanju kakovosti možnosti za stalni strokovni razvoj učiteljev, vodij usposabljanja in drugih delavcev v izobraževanju (tistih, ki so vključeni v vodstvene dejavnosti in svetovanje),

- zagotavljanja kakovosti za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter razvoj kakovostnega izobraževanja odraslih,

- ukrepov za izboljšanje ravni osnovnih spretnosti, tudi pri odraslih, novih znanj in spretnosti za nova delovna mesta, pri čemer se zagotavlja, da so pri načrtovanju izobraževanja in usposabljanja ustrezno upoštevane predvidene prihodnje potrebe po spretnostih in znanju ter uskladišev s potrebami trga dela.

c) Spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva obsega zagotavljanje izobraževanja in usposabljanja vsem državljanom ne glede na njihove osebne, socialne ali gospodarske razmere ter omogočiti vseživljenjsko pridobivanje, posodabljanje in razvoj znanj in spretnosti, pomembnih za specifična delovna mesta, pa tudi ključnih kompetenc, potrebnih za njihovo zaposljivost ter pospeševanje nadaljnega učenja, aktivnega državljanstva in medkulturnega dialoga. Pomembne so naslednje usmeritve:

- krepitev preventivnih pristopov in razvoj tesnejšega sodelovanja med sektorjema splošnega in poklicnega izobraževanja pri odpravljanju ovir za vrnitev mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, v izobraževanje in usposabljanje,

- spodbujanje vključujočega izobraževanja in posamezniku prilagojenega učenja s pravočasno podporo, zgodnjim odkrivanjem posebnih potreb in dobro usklajeno pomočjo,

- bistvena razširitev ponudbe splošnih neformalnih programov (programi, njihova dostopnost).

d) Krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti, vključno s podjetništvom, na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja, ki prispeva k osebnosti izpopolnitvi, ter je glavni vir inovativnosti in velja za enega od ključnih gonil trajnostnega gospodarskega razvoja. Usmeritve za razvoj državam članicam obsegajo med drugim:

- spodbujanje razvoja prečnih ključnih kompetenc v skladu s priporočilom Evropskega parlamenta in Sveta iz decembra 2006, večje upoštevanje prečnih ključnih kompetenc pri učnih načrtih, ocenjevanju in kvalifikacijah. Prvi izziv je spodbuditi vse državljane, da bodo pridobili prečne ključne kompetence, na primer digitalno pismenost, učenje učenja, samoiniciativnost, podjetništvo in kulturno zavest v naslednjih delovnih obdobjih, če se državam članicam to zdi potrebno,

- spodbujanje partnerstva med izvajalci izobraževanja in usposabljanja ter podjetji, raziskovalnimi ustanovami, kulturnimi ustanovami in ustvarjalnimi panogami ter spodbujanje dobro delujočega trikotnika znanja,

- razširitev ponudbe splošnih neformalnih programov.

V ospredju nove evropske strategije evropske gospodarske rasti Evropa 2020 (za pametno, trajnostno in vključujočo gospodarsko rast), so tri prednostne prvine, ki se medsebojno krepijo: pametna rast vključuje razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah, trajnostna rast obsega spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire, ter vključujoča rast, ki zajema utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo. Strategija obsega sedem vodilnih pobud, ki so zavezujoče za države članice, pri čemer se izobraževanja in usposabljanja posebej dotikata dve pobudi, pomembne usmeritve pa izhajajo tudi iz ostalih pobud.

Prva pobuda je »program za nova znanja in spretnosti in nova delovna mesta« za posodobitev trgov dela ter okrepitev vloge in položaja ljudi z razvijanjem njihovih znanj in spretnosti v vsem življenjskem obdobju, da bi povečali vključevanje delavcev in bolje uskladili povpraševanje po delovni sili in njeno ponudbo, tudi z mobilnostjo delavcev. Cilj tega programa je ustvariti pogoje za posodobitev trgov dela, da bi dvignili raven zaposlenosti in zagotovili vzdržnost družbenih modelov, pri čemer bodo morale države članice na nacionalni ravni med drugim zagotavljati:

- nove oblike usklajevanja poklicnega in družinskega življenja ter nove politike aktivnega staranja in povečane enakost spolov,

- izvajanje evropskega ogrodja kvalifikacij, in sicer z oblikovanjem nacionalnih ogrodij kvalifikacij,

- da se bodo kvalifikacije, ki se zahtevajo za nadaljnje učenje in vstop na trg dela, pridobivale in priznavale v okviru splošnega, poklicnega in višješolskega izobraževanja ter izobraževanja odraslih, vključno z neformalnim in priložnostnim učenjem,

- razvoj partnerstva med izobraževanjem ali usposabljanjem in delom, zlasti z vključevanjem socialnih partnerjev v načrtovanje možnosti izobraževanja in usposabljanja.

Druga pobuda zadeva »evropsko platformo za boj proti revščini« za zagotovitev socialne in teritorialne kohezije, tako da bodo imeli od rasti in novih delovnih mest korist vsi ljudje in da bodo ljudje, ki se spopadajo z revščino in socialno izključenostjo, lahko dostojno živeli in se aktivno vključevali v družbo. Cilj pobude je zagotoviti gospodarsko, socialno in teritorialno kohezijo, da bi povečali ozavešenost in priznali temeljne pravice ljudi, ki se spopadajo z revščino in socialno izključenostjo, ter jim omogočili dostojno življenje in aktivno udeležbo v družbi. Države članice bodo morale na nacionalni ravni zagotavljati med drugim oblikovanje in izvajanje programov za spodbujanje družbenih inovacij v korist najranljivejšemu delu prebivalstva, zlasti z omogočanjem inovativnega izobraževanja in usposabljanja ter zaposlitvenih priložnosti za prikrajšane skupnosti ter bojem proti diskriminaciji (invalidov) in pripravo novega programa za integracijo migrantov, da bodo lahko v celoti uresničili svoj potencial.

Med drugimi vodilnimi pobudami, ki so še zlasti relevantne za načrtovanje nadaljnega razvoja sistemov izobraževanja in usposabljanja, lahko izpostavimo pobudo Evropa, gospodarna z viri, ki kot svoj cilj izpostavlja trajnostno rast in prehod v nizkoogljično družbo.

2. Predlog priporočila Sveta o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja. Dokument je pripravljen v kontekstu strategije Evropa 2020.

Evropska komisija v svojem predlogu ugotavlja, da imajo celovit sistem priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenih znanj (NFIL) v tem trenutku samo štiri države članice (Francija, Finska, Luksemburg in Nizozemska), veliko sta na tem področju že naredili tudi Danska in Portugalska. Ugotavlja tudi, da se v večini države članice počasi lotevajo modernizacije sistema priznavanja in da so EU orodja za kakovost in priznavanje premalo uporabljena in imajo številne šibke točke.

A. Predlog Evropske komisije je usmerjen predvsem v korist posameznikom (državljanom EU), da bodo lahko ovrednotili svoja znanja in spretnosti ter pridobili celotno ali delno kvalifikacijo.

B. Predlog poziva nacionalne sisteme, da upoštevajo temeljna načela priznavanja: usklajenost z NQF, upoštevanje prikrajšanih skupin, poklicno svetovanje, preglednost mehanizmov za zagotavljanje kakovosti, strokovnost in razvoj strokovnih delavcev, določitev postopkov in korakov za priznavanje kot to velja za formalno pridobivanje znanj, upoštevanje priložnosti za ocenjevanje spretnosti, uporaba orodja Europass, sinergije s kreditnim sistemom.

C. Pomembna je vključenost vseh deležnikov na tem področju, vključno s socialnimi partnerji in mladinskimi organizacijami pri razvijanju in izvajanju sistema priznavanja.

D. Evropska komisija predlaga prvo oceno izvajanja priporočil in poročilo do 2017, medtem ko države članice v priporočilih ta datum predstavljajo na 31. 12. 2018.

V obstoječih razmerah vse večje brezposelnosti, ki je posebno visoka med mladimi, in šibke gospodarske rasti je izkoriščanje novih priložnosti za učenje zunaj formalnega sistema nujno. Prav zato je pomembno, da države članice vzpostavijo sistem, ki bo vsem državljanom omogočal, da zagotovijo vidnost znanja in spretnosti, ki so jih pridobili zunaj šolskega sistema in jih izkoristijo v poklicnem življenju ali nadaljnjem izobraževanju. Takšno priznavanje je pomembno tako za starejše, ki so postali brezposelni in si z priznanimi pridobljenimi znanji in spretnostmi lažje poiščejo novo zaposlitev, kakor tudi za mlade, ki iščejo prvo zaposlitev in imajo zelo malo poklicnih izkušenj.

Priporočilo Sveta vključuje naslednja priporočila za države članice:

- zagotoviti vzpostavitev nacionalnih sistemov priznavanja neformalnih in priložnostno pridobljenih znanj (NFIL) do leta 2017,
- nacionalni sistemi NFIL naj se osredotočajo na štiri vidike priznavanja: opredelitev učnih rezultatov, njihovo dokumentiranje in oceno na podlagi sprejetih standardov ter izdajo potrdila,

- zagotoviti zadostne širše informacije o možnostih priznavanja, zagotoviti, da bo priznavanje finančno dostopno vsem državljanom, da jim bo na voljo ustrezno svetovanje in usmerjanje, hkrati pa morajo nacionalni sistemi uporabljati mehanizme za zagotavljanje kakovosti procesa,

- posameznikom zagotoviti možnost presoje spretnosti in kompetenc v šestih mesecih (Komisija je predlagala tri mesece) mesecih od ugotovljene potrebe,

- v razvoj sistema (mehanizma) in v njegovo izvajanje vključiti vse deležnike (socialne partnerje),

- zagotoviti spodbude za delodajalce, mladinske organizacije in druge NVO za lažje opredeljevanje in dokumentiranje učnih rezultatov, pridobljenih pri delu ali v prostovoljnih dejavnostih,

- zagotoviti spodbude za izvajalce formalnega izobraževanja in usposabljanja, da bodo olajšali dostop do nadaljevanja šolanja.

3. Osnutek sklepov Sveta o pismenosti

Svet si je s sprejemom strategije ET 2020 zadal do leta 2020 zmanjšati delež posameznikov s slabim znanjem osnovnih spretnosti na področjih bralne pismenosti, matematike in naravoslovja (pod 15%). Po podatkih za leto 2010 je v EU kar 22,2% petnajstletnikov z nizko bralno pismenostjo (v Sloveniji 20,3%), kar je še zelo daleč od doseganja dogovorjenega cilja. Prav zato so pomembne politične zaveze na teh področjih in s sklepi Sveta o pismenosti bo narejen prvi korak na področju pismenosti, v letu 2013 pa se predvideva sprejem političnih zavez tudi na področju matematičnih in naravoslovnih dosežkov.

S sprejemom sklepov se bodo ministri strinjali s skupnim ciljem, da je treba dvigniti raven pismenosti v EU tako pri otrocih kot pri odraslih, da so družinski programi učenja pismenosti uspešni, da je pomembna že kakovostna predšolska vzgoja, da je usposobljenost učiteljev za otroke in odrasle ključnega pomena, da je treba prenoviti programe izobraževanja in usposabljanja učiteljev, da je IKT lahko v dobro strokovno pomoč, a je treba biti previden pri kakovosti in njenem izboru, da so migranti iz tretjih držav še posebno ranljiva ciljna skupina (saj v EU prihaja na delo veliko nepismenih odraslih), da je treba prenoviti učne programe z vključevanjem opismenjevanja, da je treba napredek pismenosti spremljati in da je za odrasle treba pripravljati posebne pristope za diagnosticiranje in opismenjevanje.

Nadalje sklepi države članice pozivajo k večji ozaveščenosti pri pomenu pismenosti mladih in odraslih, k vključevanju zaposlovalcev pri ozaveščanju.

Sklepi pozivajo Evropsko komisijo k oblikovanju mreže nacionalnih organizacij za pismenost. V nekaterih državah imajo takšne organizacije že vzpostavljene in dobro delujejo ter imajo dobre izkušnje, ki bi jih lahko delili z drugimi državami članicami. Prav tako bi v okviru predvidenega projekta vzpostavili takšne kontaktne točke v vseh državah članicah. Projekt naj bi se financiral iz sredstev zadnjega leta programa VŽU, vsebinski predlog za pripravo razpisa pa bo šel v razpravo in potrditev na odbor VŽU konec novembra 2012.

Evropska komisija predvideva tudi vzpostavitev evropskega tedna branja, katerega aktivnosti naj bi nastale v okviru prej omenjene mreže.

Evropska komisija naj v letu 2013 tudi predlagala politični okvir o ključnih kompetencah, spodbujala izmenjavo dobrih praks in spodbujala uporabo EU-instrumentov (program VŽU, EFA, ESS in druge) za podporo dvigovanja pismenosti državljanov EU, redni »izobraževalni monitor« pa naj bi vključeval tudi spremljanje napredka na področju pismenosti in drugih ciljev strategije ET 2020.

V Sloveniji imamo za odrasle razvit učinkovit in preizkušen model izobraževanja odraslih za razvoj pismenosti, ki je bil posodobljen na podlagi rezultatov evalvacije in je inovativen v Evropskem prostoru. V tem smislu že z razvojem na področju pismenosti odraslih že odgovarjamo na nekatere smernice zapisane v Osnutku sklepov Sveta o pismenosti.

4. Znanje in izobraževanje odraslih za razvoj

Uravnoteženo izobraževanje za razvoj človeškega (trg dela), socialnega (družbena povezanost, aktivno državljanstvo, medkulturni dialog) in kulturnega kapitala (osebnostni razvoj, razvoj vrednot) je prav tako podlaga, na kateri primerjane države in Evropska komisija udeležujejo svoje Strategije VŽU in v tem okviru oblikujejo politike in prakse izobraževanja odraslih. Pri udeleževanju izobraževanja za socialni in kulturni kapital v neformalnih oblikah so zgled dobre prakse v Evropi skandinavske države. Finska in Švedska, kljub pospešenemu razvijanju učnega okolja za potrebe trga dela, ohranjajo svojo tradicijo tim *liberal education* tako, da zagotavljajo javne vire organizacijam, ki to izobraževanje izvajajo, posameznikom pa finančne in druge spodbude, da v tem izobraževanju sodelujejo. Omrežje organizacij, ki izvajajo splošno neformalno izobraževanje, je v obeh državah dobro razvito in dostopno v vseh občinah. Tudi v izhodiščih za Izobraževanje in usposabljanje 2020 (Sklepi Sveta, maj 2009, ET 2020 iz leta 2009) je med glavnimi cilji evropskega sodelovanja podpora nadaljnjemu razvoju sistemov izobraževanja in usposabljanja, ki naj bi zagotovili osebni, socialni in poklicni razvoj.

Posebna skrb za ranljive ciljne skupine je rdeča nit v evropski in nacionalnih politikah in praksah izobraževanja, tudi pri nas. Uspehi pri doseganju teh ciljnih skupin se med državami zelo razlikujejo, prav tako se vsaka država sooča z različnimi izobraževalnimi potrebami različnih odrinjenih in ranljivih skupin.